

Mitä nyt?

Asumisen valintoja ja kokemuksia

Elina Eskelä

Asuminen on aihe, josta jokaisella on omakohtaisia kokemuksia. Siksi asumiseen liittyvissä keskusteluissa jokainen ammentaa myös omista ratkaisuisistaan ja arvostuksistaan. Tämä on näkynyt viimeaikaisissa asuntojen kokoon liittyvissä keskusteluissa. Pääkaupunkiseudulla asuntojen suuri kysyntä ja perässä laahaava tarjonta tuntuvat vaativan uudenlaisia ratkaisuja, ja Vantaan Martinlaaksoon onkin viime syksynä valmistunut poikkeamisluvalla Saton rakennuttama kerrostalollinen miniasuntoja, joiden pohjapinta-ala on 15,5 neliometriä laissa vaaditun vähintään 20 neliömetrin sijaan. Asuntojen pienuutta kompensoidaan yhteistiloilla ja taloon palkatulla yhteisömanagerilla. Keskustelu miniasunnoista on ollut kiihkeätä: puolustuspuheenvuoroissa on vedottu säästyviin asumiskustannuksiin, vastustajat taas ovat leimanneet miniasunnot ”kanakopeiksi”.

Tutkimuksissa asumista on perinteisesti lähestytty asumisuran käsitteen kautta, jossa asumisen nähdään kehittyvän lineaarisesti ”huonommasta parempaan”: vuokralla asumisesta siirrytään ajan myötä omistusasumiseen, ja pienemmästä asunnosta suurempaan. Elämäntyylien ja -tilanteiden moninaistuuessa on kuitenkin nostettu keskusteluun asumispolun viitekehys (Clapham 2005), jossa ollaan kiinnostuneita merkityksistä, joita yksilö antaa asumiselleen. Yksilön ja kotitalouksien asumispolkuihin vaikuttavat niin sosiaaliset suhteet kuin yhteiskunnalliset rakenteet. Asumispolku on myös yhteydessä muihin elämän ”polkuihin”, kuten työhönsä ja perhetilanteeseen. Asumispolun näkökulma avaa asumiseen liittyviä, hyvinkin erilaisia arvostuksia ja valintoja.

Asumisen tutkimus tarjoaa uusia ja hyödyllisiä näkökulmia myös asuntopoliittisen keskustelun aineksiksi. Yhdyskuntasuunnittelun seura järjesti asumiseen liittyvän seminaarin 25.10.2017 Laiturilla. Seminaarissa esiteltiin asumisen subjektiivisia kokemuksia käsitteleviä tuoreita väitöskirjoja, ja niitä kommentoivat virkamiehet ja käytännön suunnittelijat.

Eija Hasun (2017) väitöskirja selvitti, miten asukkaat tekevät asumisen valintoja omassa kontekstissaan ja tekevät ne itselleen ymmärrettäviksi. Hasun mukaan asukkaiden valintoja ohjaa käsitys siitä, mikä on oikeaa, sopivaa, hyväksyttävää

ja mahdollista. Valintojen seurauksia ei kuitenkaan tiedetä etukäteen: asuntojen ominaisuudet paljastuvat vasta kun niissä asutaan. Yleensä asukkaat sopeutuvat, mutta asunnot eivät. Kakkosasunnolla kompensoidaan ykkösasunnon puutteita, esimerkiksi kesämökillä kaupunkiasumisesta puuttuvaa luontoa tai rauhaa – tai sitten kahdella asunnolla optimoidaan eri maailmojen parhaat puolet. Hasu toivoikin, että asumisesta puhuttaessa unohdettaisiin yleistäminen, sillä asukkaat ovat hyvin erilaisia. Myös asumisen poliittisiin päätöksiin vaikuttavat aina asumiseen liittyvät kokemukset ja arvostukset. Tämän vuoksi lisää tutkimusta, seurantaa ja kehittämistä kaivataan.

Hasun puheenvuoroa kommentoinut arkkitehti Maria Klemetz Aito Arkkitehtuuritoimisto Oy:stä oli samaa mieltä siitä, että asumisen vaihtoehdot ovat hyvin rajattuja. Tarjontaa monipuolistamaan on Klemetzin toimistolla kehitetty uusi tuote: 30–50 m² minitalo, joka rakennetaan valmiiksi tehtaalla ja tuodaan tontille. Minitalo soveltuu erityisesti täydennysrakentamiseen. Uuden tuotteen myötä on saatu uusia asiakasryhmiä pientalotuotteille: esimerkiksi yksinhuoltajia ja sinkkuja. Klemetzin mukaan rakentamisprosessi on maallikolle vaikea, ja siksi minitalon kohdalla prosessi hoidetaan kokonaisuutena, lupia ja valvontaa myöten. Klemetz painotti, että arkkitehdin pitää osata kartoittaa ja myös kyseenalaistaa asiakkaiden toiveita sekä opastaa valinnoissa, jotta sopiva kokonaisuus saadaan aikaiseksi. Arkkitehtien tulisi myös hyödyntää enemmän asukkaiden palautetta suunnittelussaan.

Minä puolestani kerroin seminaarissa väitöstutkimuksestani (Eskelä 2015), jossa käsittelin kansainvälisten osaajien asumistyytyväisyyttä pääkaupunkiseudulla. Vaikka tutkimukseen osallistuneet osaajat olivat taustoiltaan hyvin monipuolinen ryhmä, kokemus asumisesta oli yllättävän yhdenmukainen: sitä pidettiin kalliina, ahtaana, yksitoikkoisena ja yksinäisenä. Yksinkertaistaen voi sanoa, että positiiviset asiat asumisessa liittyivät asuinalueisiin ja yhteiskuntaan, ja negatiiviset asuntoihin. Asumispolun hyödyntäminen viitekehyksenä auttoi ymmärtämään, miten osaajien aikaisemmat asumisen kokemukset vaikuttivat nykytilanteen arviointiin – esimerkiksi moni heistä oli tottunut asumaan omakotitaloissa, ja pääkaupunkiseudun kerrostalovaltaisuus tuli heille yllätyksenä.

Kommenttipuheenvuoron pitäneen Helsingin kaupungin asunto-ohjelmapäällikön Mari Randellin mukaan tutkimuksen ja käytännön suunnittelun vuoropuhelua tarvitaan, sillä kaupungin virkamiesten huomio kiinnittyy erityisesti vähävaraisiin ja eniten asunnon tarpeessa oleviin, jolloin muiden asukasryhmien saama huomio jää vähemmälle. Suomen vahva kodinomistajuuden perinne näkyy asuntomarkkinoilla – osaajien käyttämällä vuokra-asuntomarkkinoilla on vähemmän vaihtoehtoja kuin omistusasumisessa. Randell totesi, että kaupungilla on asuntotuotantoon liittyviä sääntelytyökaluja, mutta silloin kun

niitä käytetään, kaupunki saa aina myös moitteita. Randellin mukaan vaikeinta on asukkaiden sosiaaliseen kokemukseen vaikuttaminen. Maahanmuuttajien lisäksi esimerkiksi ikäihmiset ovat yksinäisiä, mutta tilanteen muuttaminen kaupungin taholta on vaikeaa.

Heli Ponton (2017) väitöstutkimus käsitteli lukioikäisten nuorten subjektiivisia paikkakokemuksia kaupunkiympäristössä. Ponton mukaan nuoret elivät kokemuksellisesti lapsuuden ja aikuisuuden, menneisyyden ja tulevaisuuden paikkojen välissä. Kaupunkiympäristön paikat olivat myös jaettuja kokemuksia muiden ihmisten kanssa, ja sosiaaliset kohtaamiset aiheuttivat nuorissa sekä sisä- että ulkopuolisuuden kokemuksia. Ponton tutkimus osoitti, että arkinen liikkuminen vaikuttaa siihen, minkälaisia paikkakokemuksia nuorille syntyy. Heikot julkiset liikenneyhteydet ja niiden myötä vähäiset mahdollisuudet liikkua kaupungissa voivat aiheuttaa nuorille ulkopuolisuuden kokemuksen. Ponton tiivistä, että nuorten arkiset paikat muodostavat merkityksellisten paikkojen verkostoja, joissa on sekä yhteyksiä että katkeamia ihmisten ja paikkojen välillä.

Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden projektipäällikkö Eeva Ahtee kommentoi Ponton tutkimusta Hyvä vapaa-aika -tutkimus- ja kehittämishankkeen näkökulmasta, jossa seurattiin yläkouluikäisten nuorten elämää. Ahtee korosti myös liikkumisen tärkeyttä nuorten vapaa-ajanvietossa, ja kertoi, että ystävien kanssa liikkuminen eri kulkuvälineissä on nuorten kesken hyvin suosittua. Nuorten eriarvoisuus näkyykin esimerkiksi siinä, onko näillä varaa joukkoliikenteen lippuihin. Ahteen mukaan tärkeää nuorten omien paikkojen syntymisessä on se, että oma kädenjälki näkyy alueella, esimerkiksi ulkotilojen maalaamisen tai kukkaistutusten muodossa.

Asumisesta ja asuntopolitiikasta puhuttaessa on muistettava, miten ihmisten erilaiset asumiskokemukset ja -arvostukset värittävät keskustelua. Seuran järjestämä seminaari houkutteli jälleen kerran Laiturin täyteen yleisöä, mikä osoittaa, että asumisen tutkimuksen ja käytännön suunnittelun vuoropuhelle on tilausta.

Kirjoittaja on Yhdyskuntasuunnittelun seuran puheenjohtaja

KIRJALLISUUS

- Clapham, David (2005). The meaning of housing. 286 p. Policy Press, Bristol.
- Eskeä, Elina (2015). Housing talent: Residential satisfaction among skilled migrants in the Helsinki metropolitan area. Department of Geosciences and Geography A33. University of Helsinki.
- Hasu, Eija (2017). Asumisen valinnat ja päätöksenteko paljastettuina: "Mitä kaikkea me ei tajuttukaan kun tähän muutettiin ja mökistä luovuttiin". Doctoral Dissertations 43/2017. Aalto-yliopisto.
- Ponto, Heli (2017). Young people's everyday lives in the city: living and experiencing daily places. Department of Geosciences and Geography A52. University of Helsinki.